

МЕХАНІЗМИ УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ У ПРОЦЕСІ ПЛАНУВАННЯ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Кулешник Т.Я., здобувач

Національний лісотехнічний університет України (м. Львів, Україна)

Одне з завдань сталого землекористування – знайти просторовий баланс між економічними, соціальними та екологічними потребами. Використання земель тісно пов'язане з ринками, а ті мають потенціал, щоб підтримувати, або перешкоджати розвиткові кожної з цих трьох основ сталого землекористування.

Пріоритети споживачів як і виробників в умовах ринкової економіки переважно забезпечують економічне зростання за рахунок ресурсно-екологічного збіднення. Однак ринки формуються і обмежуються відповідною національною та міжнародною політикою і тому необхідно зосередити увагу на тому, як ринки можуть забезпечити підтримку сталого землекористування в контексті необхідності забезпечення балансу екологічних, економічних і соціальних потреб. У рамках соціально-економічного розвитку торгівля та ринок є основними двигунами економічного зростання, від домашніх господарств до національних економік. Розвиток сільськогосподарського сектору часто є ключовим фактором стратегії економічного розвитку.

Зв'язок між розвитком бізнесу, економічним зростанням і подоланням бідності не є лінійним. Проте, бідні верстви не можуть мати рівноцінної віддачі від ринкового зростання. У деяких випадках, в кінцевому підсумку їхня ситуація може навіть погіршитися у зв'язку зі змінами в розподілі доходів і багатства, пов'язаного з зростаючим ринком або глобалізацією [1]. У контексті землекористування в умовах, коли влада все більше концентрується навколо скорочення числа підприємств роздрібної торгівлі, позиції дрібних фермерських господарств слабшають. Для вирішення цієї проблеми може знадобитися вжиття заходів для захисту слабких учасників ринку, тобто реальних землекористувачів, але з погано визначеними правами на землю, і тих, частка яких на ринку є малою.

У контексті екологічної сталості, нерозвинена інфраструктура і відсутність ринків може заблокувати життєдіяльність громади і призвести до нестійкого використання природних ресурсів та їх деградації. У цьому випадку збільшення доступу до ринку дозволить підвищити сталість землекористування.

У багатьох випадках економічні інтереси не враховують проблем довкілля. Наприклад, інтенсивне перетворення природних земель в землі сільськогосподарського призначення призводить до зростання викидів вуглецю і втрати біорізноманіття. Чому ж ринки не здатні забезпечити екологічної сталості? Тому, що, як правило, цього не вимагає законодавство і за це не передбачено жодної компенсації чи вигоди. А суспільство не в змозі або не бажає визнавати і оплачувати реальні витрати на охорону довкілля.

Деякі обмеження щодо звичних методів землекористування застосовують стосовно конкретних ринків для окремих товарів. Одним із прикладів є Директива ЄС з відновлюваної енергетики [2]. Але такі заходи не мають широкого розповсюдження на товарних ринках, орієнтованих на землекористування. Навіть там, де стале господарювання приносить чисту економічну вигоду навіть без еко-надбавки до ціни, деяке державне втручання може знадобитись, щоби зменшити непередбачені ризики, стимулювати приплив кредитів і створити сприятливі законодавчі умови [3]. І цього державного втручання дуже часто не вистарчає. Така проблема може бути розв'язана шляхом поєднання директивного регулювання та різних ринкових інструментів, оскільки існують труднощі з використанням директив в контексті поліпшення екологічних результатів. Напр., нормативні заходи, такі як введення стандартів, вимагають санкції для виробників, які не дотримуються цих вимог, а це потребує адекватного моніторингу та інспектування невідповідностей, забезпечення дотримання санкцій і т.д.

Ринкові інструменти є більш заохочувальними у порівнянні з директивами. Вони стимулюють власне самостійне зацікавлення окремих осіб, громад, підприємств та урядів держав у забезпеченні покращення екологічних результатів. Ці інструменти мають такі ж можливості для забезпечення результату, як і директивне регулювання, проте з меншими затратами, дозволяючи різним учасникам коректувати свою діяльність відповідно до їх унікальних обставин і можливостей. Стимулювання розробки дешевших способів досягнення результатів може забезпечити скорочення майбутніх витрат на досягнення цілей. Характерною є тенденція до створення цінових стимулів за підтримку і збагачення екосистемних послуг з метою залучення інвестицій та платежів за стале управління земельними ресурсами. Формуються нові ринки в сфері біорізноманіття, збереження вод і обмеження вуглецевих викидів, що в свою чергу надає фінансові стимули для альтернативного, сталого використання лісів, водно-болотних і сільськогосподарських угідь.

1. The Economics of Ecosystems and Biodiversity: TEEB for Business, Chapter 6: Business, Biodiversity and Sustainable Development, 2009.

2. The Directive is available at <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:en:PDF>

3. REDD+ and Agriculture: Proposed Solutions from the Private Sector, The Prince's Rainforests Project, 2010.

Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 24-26 квітня 2013 р. / За заг. ред. О.В. Прокопенко. — Суми : СумДУ, 2013. — Т.2. — С. 117-118.